

การพัฒนาแบบบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทรัพยากรน้ำพุร้อน: กรณีศึกษาอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

จิรภา ทองเถาว์^{1*} เสรี วงษ์มณฑา² ขวลิย์ ณ ถลาง³ และ ชุษณะ เตชคณา⁴

¹นิสิตปริญญาเอก สาขาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และธุรกิจบริการ วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000 ประเทศไทย

^{2,3}สาขาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และธุรกิจบริการ วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000 ประเทศไทย

⁴คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพฯ 10800 ประเทศไทย

*ผู้เขียนหลัก อีเมล Sanitchirapha132426@gmail.com

วันที่ได้รับบทความ: 28 สิงหาคม 2568 วันที่แก้ไขบทความ: 7 มีนาคม 2569 วันที่ตอบรับบทความ: 10 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทและศักยภาพของทรัพยากรน้ำพุร้อนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ (2) สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 23 คน จาก 4 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ ร่วมกับการสังเกตภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า (1) ทรัพยากรน้ำพุร้อนในอำเภอคลองท่อมมีศักยภาพสูงด้านคุณภาพทางกายภาพ อุณหภูมิที่เหมาะสม และภูมิทัศน์ธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยมีกลุ่มนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาวเป็นตลาดหลัก และภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบริการสุขภาพ เช่น สปา รีสอร์ท และโปรแกรมฟื้นฟูสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ในเชิงพื้นที่ยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน มาตรฐานบริการ การบริหารจัดการแบบบูรณาการ และการประชาสัมพันธ์ ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ (2) การสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่ข้อเสนอรูปแบบการพัฒนาแบบบูรณาการใน 3 มิติ ได้แก่ มิติของการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานบริการ มิติของการออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงประสบการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น และมิติของการเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทนำของชุมชน เพื่อยกระดับพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับจังหวัดได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยสามารถเป็นแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐกำหนดนโยบายและแผนแม่บทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ ผลักดันผู้ประกอบการและชุมชนร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกำหนดมาตรการควบคุมการใช้ทรัพยากร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการรักษาสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่เพื่อความยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ น้ำพุร้อน การพัฒนาแบบบูรณาการ ความยั่งยืน อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

Integrated Development of Wellness Tourism Based on Hot Spring Resources: A Case Study of Khlong Thom District, Krabi Province

Chirapha Thongthao^{1*}, Seri Wongmontha², Chawalee Na Thalang³ and Jusana Techakana⁴

¹Ph.D. Student, Tourism, Hotel and Service Business Management, College of Management, University of Phayao,
Mueang Phayao District Phayao 56000, Thailand

^{2,3}Tourism, Hotel, and Service Business Management, College of Management, University of Phayao
Mueang Phayao District Phayao 56000, Thailand

⁴Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology Northern Bangkok
Bangsue District, Bangkok 10800, Thailand

* Corresponding author's E-mail: Sanitchirapha132426@gmail.com

Received: 28 August 2025 / Received in revised from: 7 March 2026 / Accepted: 10 March 2026

Abstract

This research aimed to (1) examine the context and potential of hot spring resources for development into wellness tourism destination, and (2) synthesize an integrated development model for sustainability, using Khlong Thom District, Krabi Province as a case study. The study employed a qualitative methodology, collecting data through in-depth interviews with 23 key informants from four sectors: government, private sector, community leaders, and academics, along with field observations. Data were analyzed and validated using triangulation techniques.

The findings revealed that (1) the hot spring resources in Khlong Thom District have high potential in terms of physical quality, suitable temperature, and natural landscapes, making them well-suited for development into wellness tourism destination. The young tourists represent the primary target market, and the private sector plays a significant role in developing wellness related services such as spas, resorts, and rehabilitation programs. However, limitations were identified in infrastructure, service standards, integrated management, and insufficient public relations. (2) The synthesis of the findings led to the proposal of an integrated development model comprising three dimensions: the upgrading infrastructure and service standards; the designing experiential wellness activities that reflect local identity; and the strengthening of the capacity and leadership role of the community. These dimensions aim to elevate the area into a sustainable, province-level wellness tourism destination. The results of this study can serve as guidelines for government agencies in formulating policies and master plans for wellness tourism development. The proposed approach emphasizes integrated collaboration among the government, private sector, and local communities, empowering stakeholders to co-develop distinctive local wellness tourism products and services. It also highlights the importance of establishing measures for resource management, environmental conservation, and the maintenance of ecological balance to ensure long-term sustainability.

Keywords: Wellness tourism, Hot springs, Integrated development, Sustainability, Khlong Thom District Krabi Province

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health and Wellness Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทสังคมผู้สูงอายุ การตระหนักถึงการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน และความต้องการฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจ ภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ตลาดดังกล่าวมีศักยภาพสูงและมีบทบาทสำคัญต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ แนวโน้มระดับสากลยังชี้ว่าประสบการณ์เชิงอารมณ์และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจบอกต่อของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Suban, 2024)

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจำเป็นต้องมุ่งสร้างคุณค่าเชิงประสบการณ์ควบคู่กับความยั่งยืน (Pimolsompong, 2018) พร้อมทั้งยกระดับมาตรฐานบริการและระบบบริหารจัดการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Srichantra & Manirochana, 2021) และแรงจูงใจหลักของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพคือการฟื้นฟูสุขภาพ ความผ่อนคลาย และการใกล้ชิดธรรมชาติ (Konu, 2010) ขณะที่ Dryglas and Salamaga (2017) เสนอว่าการวิเคราะห์คุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวช่วยกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาให้ตรงกับกลุ่มตลาดเป้าหมาย

ทรัพยากรธรรมชาติประเภทน้ำพุร้อนจึงเป็นทุนสำคัญในการพัฒนาเป็นกิจกรรมเชิงสุขภาพที่หลากหลาย ทั้งการแช่น้ำแร่ การนวด และกิจกรรมสมุนไพร (Smith & Puczkó, 2014) โดยการบริหารจัดการจำเป็นต้องคำนึงถึงความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Lee et al., 2013)

อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านคุณภาพน้ำ อุณหภูมิที่เหมาะสม และภูมิทัศน์ธรรมชาติที่โดดเด่น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ยังขาดการบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน อาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในระยะยาว (Inwang, 2020) ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์บริบทและศักยภาพของทรัพยากรน้ำพุร้อน และสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อยกระดับพื้นที่สู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) ศึกษาบริบทและศักยภาพของทรัพยากรน้ำพุร้อนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
- (2) สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อศึกษาบริบท ศักยภาพ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาเชิงบูรณาการในระดับพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 23 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้ประโยชน์ และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทรัพยากรน้ำพุร้อน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ 6 คน (2) ผู้ประกอบการแหล่งน้ำพุร้อนและธุรกิจสุขภาพ 6 คน (3) ผู้นำชุมชนและหมอยาพื้นบ้านในพื้นที่ 6 คน และ (4) นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว 5 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก ร่วมกับการสังเกตภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) โดยเริ่มจากการถอดเทปคำสัมภาษณ์อย่างละเอียด การเข้ารหัสข้อมูลแบบเปิด (Open Coding) จัดหมวดหมู่ความสัมพันธ์ (Axial Coding) และสังเคราะห์ประเด็นหลัก (Selective Coding) ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การวิจัย พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) เป็นรูปแบบการเดินทางที่มุ่งเสริมสร้างสุขภาพองค์รวมของนักท่องเที่ยว โดยเน้นการดูแลสุขภาพ ป้องกัน และฟื้นฟูสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจผ่านกิจกรรมที่มีคุณค่าเชิงประสบการณ์ แนวคิดดังกล่าว ตั้งอยู่บนฐานคิดว่าสุขภาพมิใช่เพียงการปราศจากโรค หากแต่เป็นสภาวะแห่งความสมดุลระหว่างร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อม (Smith & Puczkó, 2014) การท่องเที่ยวจึงกลายเป็นพื้นที่ในการสร้างความหมายและคุณภาพชีวิต มากกว่าการบริโภคสถานที่เพียงชั่วคราว

Mueller and Kaufmann (2001) อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) ทูทรัพย์ากรที่มีคุณค่า (2) ระบบกิจกรรมและบริการสุขภาพที่มีมาตรฐาน และ (3) ประสบการณ์ที่สร้างความพึงพอใจ และคุณค่าทางอารมณ์แก่ผู้ใช้บริการ แนวคิดนี้สะท้อนว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นเพียง “ศักยภาพตั้งต้น” แต่การพัฒนาให้เกิดมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและการแข่งขันจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการออกแบบและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ในระดับสากล งานของ Konu (2010) ชี้ว่าแรงจูงใจหลักของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพคือความต้องการฟื้นฟูสุขภาพ และการใกล้ชิดธรรมชาติ ขณะที่ Dryglas and Salamaga (2017) พบว่าคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวก และภาพลักษณ์ของสถานที่ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ นอกจากนี้ Suban (2024) ยังเสนอว่าประสบการณ์เชิงอารมณ์และภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและความตั้งใจบอกต่อในระยะยาว

ในมิติของความยั่งยืน องค์การการท่องเที่ยวโลก ระบุว่าพัฒนาการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงความสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม Hall et al. (2017) อธิบายว่าความสามารถในการฟื้นตัวและการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว ขณะที่ Lee et al. (2013) พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและลดความขัดแย้งจากการพัฒนา

ในบริบทประเทศไทย การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้รับการผลักดันให้เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพ การท่องเที่ยว โดยเน้นการเพิ่มมูลค่ามากกว่าปริมาณนักท่องเที่ยว Pimolsompong (2018) เสนอว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรสร้างคุณค่าเชิงประสบการณ์ควบคู่กับความยั่งยืน ขณะที่ Srichantra and Manirochana (2021) พบว่าความสามารถในการแข่งขันของแหล่งน้ำพุร้อนในประเทศไทยขึ้นอยู่กับมาตรฐานบริการ กลยุทธ์การบริหารจัดการ และภาพลักษณ์ของพื้นที่

ทรัพยากรน้ำพุร้อนจึงถือเป็นทุนธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นกิจกรรมเชิงสุขภาพ ทั้งในรูปแบบการ แช่น้ำแร่ การนวด การใช้สมุนไพร และกิจกรรมฟื้นฟูสุขภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยหลายฉบับชี้ว่าการประเมินศักยภาพเชิงกายภาพเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดการออกแบบกิจกรรมและระบบบริหารจัดการที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน จะไม่สามารถสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (Porter, 1998)

สำหรับกรณีอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยนี้ ข้อมูลเชิงประจักษ์สะท้อนว่าพื้นที่ มีศักยภาพสูงด้านคุณภาพน้ำ อุณหภูมิที่เหมาะสม และภูมิทัศน์ธรรมชาติที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสุขภาพ

ขณะเดียวกัน ภาคเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาบริการสุขภาพ เช่น สปา รีสอร์ท และโปรแกรมฟื้นฟู อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน มาตรฐานบริการ และการบริหารจัดการที่ยังขาดการ บูรณาการเชิงระบบ

นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ยังมีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรและการนวดพื้นบ้าน ซึ่งสามารถพัฒนา เป็นกิจกรรมสุขภาพที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้ หากได้รับการส่งเสริมและจัดการอย่างเหมาะสม

ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่เน้นบทบาทของชุมชนในฐานะกลไกสำคัญของความยั่งยืน จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปกรอบเชิงทฤษฎีที่สนับสนุนการศึกษานี้ได้ว่าการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนเชิงสุขภาพควรบูรณาการ 3 มิติสำคัญ ได้แก่

- (1) การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานบริการ
- (2) การออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงประสบการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น
- (3) การเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของชุมชนภายใต้หลักความยั่งยืน

กรอบดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการสังเคราะห์ “รูปแบบการพัฒนาแบบบูรณาการ” ที่เหมาะสมกับบริบทอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ เพื่อยกระดับพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับจังหวัดที่สามารถแข่งขันได้และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

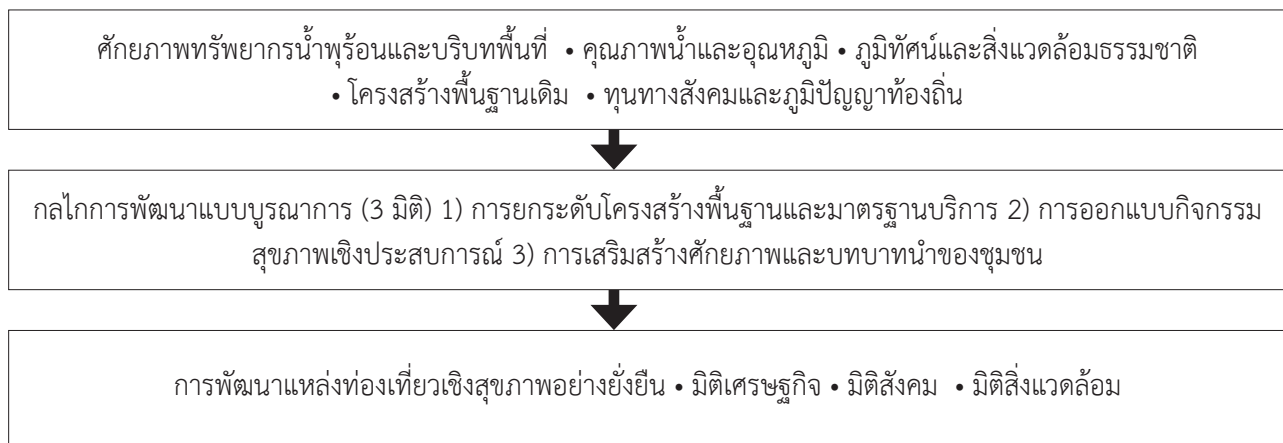
กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยนี้พัฒนากรอบแนวคิดบนฐานทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แนวคิดทรัพยากรเป็นฐาน (Resource-Based View) และแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระหว่าง “ศักยภาพของทรัพยากรน้ำพุร้อน” กับ “กลไกการพัฒนาแบบบูรณาการในระดับพื้นที่” เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

กรอบแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ทรัพยากรธรรมชาติแม้จะมีศักยภาพเชิงกายภาพสูง แต่จะสามารถสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน ก็ต่อเมื่อมีกระบวนการจัดการและพัฒนาเชิงระบบที่เหมาะสมรองรับ ดังนั้น การพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงต้องอาศัย “กลไกเชิงบูรณาการ” ที่ทำหน้าที่แปลงศักยภาพทรัพยากรไปสู่คุณค่าเชิงประสบการณ์และผลลัพธ์เชิงความยั่งยืน

กรอบแนวคิดประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 มิติ ได้แก่

- 1.การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานบริการมุ่งพัฒนาองค์ประกอบด้านกายภาพ ระบบสาธารณูปโภค ความสะอาด ความปลอดภัย และมาตรฐานการให้บริการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว
 - 2.การออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงประสบการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นเน้นการพัฒนาแพคเกจและกิจกรรมสุขภาพที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทุนทางสังคมของชุมชน เพื่อสร้างความแตกต่างและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
 - 3.การเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทนำของชุมชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการวางแผน ตัดสินใจ และจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนในระยะยาว
- ทั้งสามมิติทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างศักยภาพของทรัพยากรน้ำพุร้อนกับผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสะท้อนแนวคิดว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับพื้นที่จำเป็นต้องบูรณาการทรัพยากร กระบวนการจัดการ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัย

1.การวิเคราะห์บริบทและศักยภาพของทรัพยากรน้ำพุร้อนในอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติสูง โดยน้ำพุร้อนมีอุณหภูมิคงที่ น้ำใสสะอาด และตั้งอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น เอื้อต่อกิจกรรมการพักผ่อนและฟื้นฟูสุขภาพ

ผู้ประกอบการรายหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “จุดแข็งของคลองท่อมคือคุณภาพน้ำที่ดี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่บอกว่ารู้สึกผ่อนคลายหลังแช่น้ำ และบรรยากาศยังเป็นธรรมชาติ”

เจ้าหน้าที่ภาครัฐกล่าวว่า “พื้นที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ แต่ต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบมากขึ้น”

ในมิติด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ ทางเดิน และจุดพักผ่อน แต่ยังขาดมาตรฐานและการบำรุงรักษาที่ต่อเนื่อง

นักท่องเที่ยวรายหนึ่งกล่าวว่า “สถานที่สวยและสงบ แต่บางจุดยังขาดความสะดวก เช่น ห้องอาบน้ำหรือพื้นที่เปลี่ยนเสื้อผ้า”

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและการนวดพื้นบ้าน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมเสริมด้านสุขภาพได้

ผู้นำชุมชนกล่าวว่า “ชาวบ้านมีความรู้เรื่องสมุนไพรและการนวดพื้นบ้าน ถ้าจัดรูปแบบให้ดี จะเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้เพิ่มได้”

ดังนั้น อำเภอคลองท่อมมีศักยภาพทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคม แต่ยังมีข้อจำกัดด้านมาตรฐานโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการ

2.การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทรัพยากรน้ำพุร้อนอย่างบูรณาการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบแนวทางการพัฒนา 3 มิติ ได้แก่

(1) การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานบริการ ควรกำหนดมาตรฐานความสะอาด ความปลอดภัย และการจัดโซนพื้นที่อย่างชัดเจน

เจ้าหน้าที่ภาครัฐให้ความเห็นว่า “ถ้าจะพัฒนาเป็นแหล่งสุขภาพจริง ๆ ต้องมีมาตรฐานบริการที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยว”

(2) การออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงประสบการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น การพัฒนากิจกรรมเชิงสุขภาพที่หลากหลาย ควรต่อยอดจากการแช่น้ำพุร้อนไปสู่แพ็คเกจสุขภาพ เช่น โปรแกรมดูแลสุขภาพระยะสั้น การนวดพื้นบ้าน และกิจกรรมสมุนไพร

ผู้ประกอบการกล่าวว่า “ถ้ามีแพ็คเกจสุขภาพครบวงจร เช่น แช่น้ำ นวด สมุนไพร จะช่วยเพิ่มมูลค่าและระยะเวลาการพักค้าง”

นักท่องเที่ยวสะท้อนว่า “อยากเห็นกิจกรรมที่ชัดเจนมากกว่าการมาแช่น้ำอย่างเดียว เช่น โปรแกรมดูแลสุขภาพแบบวันเดียว”

(3) การเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของชุมชน เพื่อยกระดับพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับจังหวัดได้อย่างยั่งยืน ชุมชนควรมีบทบาทในการออกแบบและจัดกิจกรรม เพื่อสร้างอัตลักษณ์และความยั่งยืน

ผู้นำชุมชนกล่าวว่า “ถ้าชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน จะทำให้คนในพื้นที่รู้สึกเป็นเจ้าของและช่วยกันดูแลทรัพยากร”

การบริหารจัดการแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ควรมีการประสานความร่วมมือในการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ

ผู้ประกอบการรายหนึ่งกล่าวว่า “ตอนนี้แต่ละฝ่ายทำงานค่อนข้างแยกกัน ถ้ามีแผนร่วมกันชัดเจน จะทำให้การพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน”

ตารางที่ 1 ตารางสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดวิจัย

องค์ประกอบ กรอบแนวคิด	ประเด็นที่ค้นพบ จากการสัมภาษณ์	ความสอดคล้อง กับทฤษฎี	ช่องว่าง	ผู้ให้ข้อมูล(รหัส)
ศักยภาพทรัพยากร น้ำพุร้อนและบริบทพื้นที่ - คุณภาพ น้ำ และ อุณหภูมิ - ภูมิทัศน์ และ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ - โครงสร้างพื้นฐานเดิม - ทุนทางสังคมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- น้ำพุร้อนมีอุณหภูมิคงที่ น้ำใสสะอาด เหมาะต่อ การฟื้นฟูสุขภาพ - ภูมิทัศน์ธรรมชาติ ร่มรื่นเอื้อต่อการพักผ่อน และผ่อนคลาย - มีสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกพื้นฐาน แต่ยัง ขาดมาตรฐานบางจุด - ชุมชนมีองค์ความรู้ ด้านสมุนไพรและการ นวดพื้นบ้าน	- สอดคล้องแนวคิด Wellness Tourism (Smith & Puczkó, 2014) เรื่องสุขภาวะ องค์รวม - สอดคล้อง Mueller and Kaufmann (2001) องค์ประกอบ “ทุนทรัพยากรที่มีคุณค่า” - สอดคล้อง Konu (2010) เรื่องแรงจูงใจ ฟื้นฟูสุขภาพและ ใกล้ชิดธรรมชาติ	- โครงสร้างพื้นฐาน ยังไม่รองรับมาตรฐาน สุขภาพเต็มรูปแบบ - การจัดการทรัพยากร ยังขาดระบบบูรณาการ	A1, A3, A5, A7, A9, A11, A14

ตารางที่ 1 ตารางสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดวิจัย (ต่อ)

องค์ประกอบ กรอบแนวคิด	ประเด็นที่ค้นพบ จากการสัมภาษณ์	ความสอดคล้อง กับทฤษฎี	ช่องว่าง	ผู้ให้ข้อมูล(รหัส)
กลไกการพัฒนาแบบ บูรณาการ (3 มิติ) 1) การยกระดับ โครงสร้างพื้นฐานและ มาตรฐานบริการ 2) การออกแบบ กิจกรรมสุขภาพ เชิงประสิทธิผล 3) การเสริมสร้าง ศักยภาพและบทบาท นำของชุมชน	- ควรกำหนดมาตรฐาน ความสะอาด ความ ปลอดภัย และจัดโซน พื้นที่ชัดเจน - พัฒนาแพ็คเกจ สุขภาพครบวงจร (เช่น น้ำ+นวด+สมุนไพร) - ชุมชนควรมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน และจัดกิจกรรม - ต้องมีความร่วมมือ ระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน	- สอดคล้อง Mueller and Kaufmann (2001) เรื่องระบบ กิจกรรมและบริการ สุขภาพ - สอดคล้อง Suban (2024) เรื่อง ประสบการณ์และ ความตั้งใจบอกต่อ - สอดคล้อง Porter (1998) เรื่องการ สร้างความได้เปรียบ เชิงแข่งขัน - สอดคล้อง Lee et al. (2013) เรื่องการมีส่วนร่วม และความยั่งยืน	- ยังไม่มีมาตรฐาน รับรองคุณภาพอย่าง เป็นทางการ - การทำงานยังแยกส่วน - ยังไม่มีคณะกรรมการ บริหารจัดการแบบ ถาวร	A2, A4, A6, A8, A10, A12, A15, A17, A19
การ พัฒนา แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อย่างยั่งยืน • มิติเศรษฐกิจ • มิติสังคม • มิติสิ่งแวดล้อม	- การพัฒนาแพ็คเกจ สุขภาพช่วยเพิ่มรายได้ และระยะเวลาพำนักร - การมีส่วนร่วมของ ชุมชนสร้างความ เป็นเจ้าของและลด ความขัดแย้ง - จำเป็นต้องควบคุม ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และรักษาคุณภาพ น้ำพุร้อน	- สอดคล้อง Sustainable Tourism Framework - สอดคล้อง Hall et al. (2017) เรื่องการจัดการ เชิงระบบเพื่อความ ยั่งยืน - สอดคล้อง Pimolsompong (2018) เรื่องการสร้าง คุณค่าเชิงประสิทธิผล ควบคู่ความยั่งยืน	- ยังไม่มีระบบติดตาม ผลกระทบระยะยาว - ยังไม่กำหนด Carrying Capacity อย่างชัดเจน	A13, A16, A18, A20, A21, A22, A23

ตารางที่ 1 เป็นตารางเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดวิจัย (A1–A6 ภาครัฐ, A7–A12 ภาคเอกชน, A13–A18 ผู้นำชุมชน และ A19–A23 นักวิชาการ)

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาควรดำเนินการแบบบูรณาการครอบคลุมการยกระดับมาตรฐานการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมของชุมชน และความร่วมมือระหว่างภาคส่วน เพื่อยกระดับอำเภอคลองท่อมสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สังเคราะห์ได้ว่า ชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ มีศักยภาพสูงด้านทรัพยากรน้ำพุร้อน ทั้งคุณภาพน้ำ อุณหภูมิที่เหมาะสม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน มาตรฐานการบริการ และการบริหารจัดการที่ขาดการบูรณาการเชิงระบบ

ชุมชนท้องถิ่นมีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการนวดพื้นบ้านที่สามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมเชิงสุขภาพได้ ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า แนวทางการพัฒนาควรมุ่งยกระดับมาตรฐานบริการ พัฒนากิจกรรมที่หลากหลาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

1. ศักยภาพทรัพยากรน้ำพุร้อนและบริบทพื้นที่

ด้านคุณภาพน้ำและอุณหภูมิ

อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ มีศักยภาพสูงด้านทรัพยากรน้ำพุร้อน ทั้งคุณภาพน้ำ อุณหภูมิที่เหมาะสม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Rattanadilok na Phuket & Weerakit, 2019) ระบุว่าอำเภอคลองท่อมตั้งอยู่บนรอยเลื่อนของเปลือกโลก ทำให้เกิดน้ำพุธรรมชาติ (Natural Spring) ขึ้นหลายแห่ง ซึ่งมีทั้งน้ำพุร้อน (Hot Spring) น้ำพุเย็น (Cold Spring) น้ำพุร้อนเค็ม (Saline Spring) รวมถึงหาดโคลนร้อน (Hot Clay Beach)

ภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

แหล่งน้ำพุร้อนในอำเภอคลองท่อมมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Smith and Puczkó (2014) ทรัพยากรธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นหัวใจของประสบการณ์เชิงสุขภาพ ขณะเดียวกัน การสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการจัดการเชิงระบบ (Hall et al, 2017) แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความผ่อนคลายและการฟื้นฟูสุขภาพในพื้นที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Konu (2010) ที่กล่าวว่าปัจจัยด้านธรรมชาติและสุขภาพเป็นแรงดึงดูดหลัก

โครงสร้างพื้นฐานเดิม

ข้อจำกัดด้านมาตรฐานบริการและโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องอาบน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า พื้นที่พักผ่อน หรือระบบจัดการความสะอาดและสิ่งแวดล้อมยังมีข้อจำกัด สอดคล้องกับ Dryglas and Salamaga (2017) การจัดโซนพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกยังควรพิจารณาตามแนวทางการแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามคุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยว

ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุมชนท้องถิ่นมีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการนวดพื้นบ้านที่สามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมเชิงสุขภาพได้ สอดคล้องกับ Kaewnet et al. (2022) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมภาคีการท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเพณีน้ำพุร้อน ควรมีการให้บริการนวด สปา อาหารและเครื่องดื่ม การขายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แหล่งน้ำพุร้อนเท่านั้นเสนอการจัดสรรให้มีการขายสินค้าชุมชนเพื่อในแหล่งท่องเที่ยว

2. กลไกการพัฒนาแบบบูรณาการ

การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานบริการ

สะท้อนข้อค้นพบของ Srichantha and Manirochana (2021) ที่ระบุว่าความสามารถในการแข่งขันของแหล่งน้ำพุร้อน ขึ้นอยู่กับการยกระดับมาตรฐานและกลยุทธ์เชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับ (Rattanadilok na Phuket & Weerakit, 2019) ผู้ประกอบการและหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว น้ำพุร้อน อำเภอคลองท่อมได้มีมาตรฐานในระดับสากล มีการเพิ่มร้านอาหารหรือของฝากเชิงส่งเสริมสุขภาพจากชุมชน เพื่อให้มีความน่าสนใจ และสอดคล้องกับการพัฒนาให้เป็นเมืองต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อน ในส่วนของห้องอาบน้ำ/ห้องสุขา ควรมีการดูแลความสะอาดให้ถูกสุขลักษณะอยู่อย่างสม่ำเสมอ และให้มีจำนวนเพียงพอต่อการใช้งาน

การออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงประสบการณ์

ในมิติการสร้างแตกต่างของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาแพ็คเกจสุขภาพแบบองค์รวมสอดคล้องกับแนวคิดความได้เปรียบเชิงแข่งขันของ Porter (1998) ที่เน้นการสร้างคุณค่าเพิ่มและความแตกต่าง ขณะเดียวกัน งานของ Suban (2024) ยืนยันว่าประสบการณ์เชิงอารมณ์และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีผลต่อความตั้งใจบอกต่อ ซึ่งสะท้อนความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมสุขภาพที่มีอัตลักษณ์ชัดเจน

การเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของชุมชน

แนวทางพัฒนาแบบบูรณาการที่เน้นโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมเชิงประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ Goodwin (2017) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการวิจัยยังสนับสนุนข้อเสนอของ Lee et al. (2013) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนมีผลต่อพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

3. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอำเภอคลองท่อมควรดำเนินการแบบบูรณาการ โดยยกระดับมาตรฐานบริการ พัฒนากิจกรรมสุขภาพที่ตอบโจทย์แรงจูงใจตลาด เสริมสร้างบทบาทชุมชน และกำหนดมาตรการสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความสมดุล โดยแบ่งได้ตามต่อไปนี้

มิติเศรษฐกิจ

การพัฒนาแพ็คเกจสุขภาพช่วยเพิ่มรายได้และระยะเวลาพำนักร เนื่องจากสามารถผสมผสานกิจกรรมด้านสุขภาพ เข้ากับการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ครบวงจร และส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รวมทั้งช่วยยืดระยะเวลาการพำนักรของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ สอดคล้องกับ Pholtanee and Boonphetkaew (2022) ที่เสนอกรอบแบบกิจกรรมที่ครอบคลุมตามแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ใหม่ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อันจะส่งผลให้เกิดการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

มิติสังคม

การพัฒนาควรมุ่งยกระดับมาตรฐานบริการ พัฒนากิจกรรมที่หลากหลาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน สอดคล้องกับ Setthayukanont and Jarutach (2024) เห็นว่าการบริหารแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบ่อน้ำพุร้อน ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันในการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ในด้านของการศึกษาวิจัยอาทิการตรวจคุณภาพน้ำ การตลาดและกลุ่มเป้าหมาย การจัดการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับจังหวัด และหากร่วมมือกันการขับเคลื่อนการพัฒนาจะทำได้ดียิ่งขึ้น

มิติสิ่งแวดล้อม

ภูมิทัศน์ธรรมชาติที่มั่งคั่ง เอื้อต่อการพักผ่อนและผ่อนคลาย น้ำพุร้อนมีอุณหภูมิคงที่ น้ำใสสะอาด เหมาะต่อการฟื้นฟูสุขภาพของอำเภอคลองท่อม จ.กระบี่ สอดคล้องกับ Pholtanee and Boonphetkaew (2022) การอาบน้ำแร่ แช่น้ำพุร้อน มีประโยชน์ต่อร่างกาย มีสรรพคุณในการรักษา และบรรเทา อาการของโรคต่าง ๆ ได้ อาทิการบรรเทาอาการปวดกระดูก ปวดกล้ามเนื้อ และยังช่วย ผ่อนคลายทั้งร่างกาย และจิตใจ ทำให้รู้สึกกระชุ่มกระชวย เป็นการลดความเครียดได้

องค์ความรู้ใหม่และข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี (Theoretical Contribution)

งานวิจัยนี้เสนอองค์ความรู้ใหม่ใน 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1.การเชื่อมโยง “ทรัพยากรน้ำพุร้อน” กับ “กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” ในเชิงกระบวนการงานวิจัยที่ผ่านมา โดยมักมุ่งประเมินลักษณะทรัพยากร แต่การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมและการบริหารจัดการเป็นตัวแปรกลาง (Mediating Mechanism) ที่แปลงทรัพยากรธรรมชาติไปสู่คุณค่าเชิงสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม

2.การพัฒนาโมเดลเชิงพื้นที่ (Area-based Wellness Development Model) ผลการวิจัยสะท้อนว่า ความสำเร็จของการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทรัพยากรน้ำพุร้อนขึ้นอยู่กับ “กลไกการพัฒนาแบบบูรณาการ 3 มิติ” ได้แก่

- (1) การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานบริการ
- (2) การออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงประสบการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น
- (3) การเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของชุมชน

ทั้งสามมิติทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงศักยภาพทรัพยากรไปสู่ผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โมเดลดังกล่าวช่วยขยายกรอบแนวคิดเดิมของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากการเน้น “ทรัพยากร” ไปสู่การอธิบาย “กระบวนการพัฒนาเชิงระบบ” ในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นการต่อยอดเชิงทฤษฎีที่สอดคล้องกับบริบทของแหล่งน้ำพุร้อนในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations) มิติด้านสังคม

1.1 กำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนเป็น “Wellness Destination ระดับจังหวัด” อย่างชัดเจนหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดทิศทางการพัฒนาอำเภอคลองท่อมให้เป็นพื้นที่นำร่องด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แผนพัฒนาจังหวัด และแผนสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

1.2 ควรจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการแหล่งน้ำพุร้อนในระดับพื้นที่ ประกอบด้วยภาครัฐ เอกชน ชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกำหนดมาตรฐาน แนวทางการกำกับดูแล และแผนพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1.3 กำหนดมาตรฐานบริการและรับรองคุณภาพกิจกรรมเชิงสุขภาพ ควรกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัย สุขอนามัย การให้บริการสปาและกิจกรรมสุขภาพ รวมถึงระบบรับรองคุณภาพ (Certification) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศสนับสนุนงบประมาณด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ทางเดิน ห้องอาบน้ำ ระบบบำบัดน้ำเสีย และป้ายสื่อความหมายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

1.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับนโยบาย ควรกำหนดนโยบายที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในการวางแผน ตัดสินใจ และรับประโยชน์จากการพัฒนา เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของทรัพยากรและลดความขัดแย้งในระยะยาว

1.5 จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านกิจกรรมสุขภาพ เช่น นวดพื้นบ้าน สมุนไพร เข้ารับการอบรมพัฒนาทักษะด้านการบริการ และการจัดการท่องเที่ยว ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแนวทางการนำไปใช้จริง: พัฒนา “เส้นทางกิจกรรมสุขภาพชุมชน” เชื่อมโยงน้ำพุร้อนกับกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการภาคเอกชน มิติด้านเศรษฐกิจ จากผลการวิจัยที่พบว่านักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมที่หลากหลายและได้มาตรฐาน ผู้ประกอบการควร

2.1 พัฒนาแพ็คเกจกิจกรรมเชิงสุขภาพ เช่น โปรแกรมแช่น้ำ นวด สปาไทย และสมุนไพร

2.2 ยกระดับมาตรฐานบริการด้านความสะอาด ความปลอดภัย และบุคลากร

2.3 ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์ (Experiential Wellness Tourism)

2.4 ใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แนวทางการนำไปใช้จริง: จัดทำแพ็คเกจ “Hot Spring Wellness Experience” เชื่อมโยงที่พัก ร้านอาหาร และกิจกรรมชุมชน

การพัฒนาแพ็คเกจสุขภาพที่มีความหลากหลายและได้มาตรฐาน จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาใช้บริการมากขึ้น ส่งผลให้เกิด การใช้จ่ายในพื้นที่เพิ่มขึ้น ทั้งค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าเข้าสถานบริการสุขภาพ และค่ากิจกรรมต่าง ๆ เช่น การนวด การสปา หรือการทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นมากขึ้น รายได้ไม่ได้กระจุกตัวอยู่เฉพาะผู้ประกอบการหลัก แต่กระจายไปสู่ร้านค้าในชุมชน ผู้ผลิตสินค้า OTOP ผู้ให้บริการนวดพื้นบ้าน และผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะด้านการจัดการทรัพยากรและความยั่งยืน มิติด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการพัฒนาอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงควร

3.1 กำหนดมาตรการจัดการขยะและน้ำเสีย

3.2 ควบคุมจำนวนผู้เข้าใช้บริการตามขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity)

3.3 จัดทำระบบติดตามผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม
ติดตั้งระบบตรวจสอบคุณภาพน้ำและรายงานผลต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ

3.4 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควบคู่กับกิจกรรมเพื่อสุขภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายพื้นที่ศึกษาไปยังแหล่งน้ำพุร้อนอื่นเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนา
2. ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงปริมาณ
3. ศึกษาติดตามผลระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
4. ขยายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติ และผู้กำหนดนโยบายระดับจังหวัด
5. บูรณาการเทคโนโลยี เช่น GIS และแพลตฟอร์มดิจิทัล ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่
6. ศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Dryglas, D., & Salamaga, M. (2017). Applying destination attribute segmentation to health tourists: A case study of Polish spa resorts. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 34(4), 503–514.
- Goodwin, H. (2017). *Responsible tourism: Using tourism for sustainable development* (2nd ed.). Goodfellow Publishers.
- Hall, C. M., Prayag, G., & Amore, A. (2017). *Tourism and resilience: Individual, organisational and destination perspectives*. Channel View Publications.
- Inwang, K. (2020). Community participation in the management of health tourism destinations. *NIDA Development Journal*, 60(3), 89–105. [in Thai]
- Kaewnet, P., Chaisanit, P., & Yodsuwan, C. (2022). Tourism stakeholder participation process in hot spring wellness tourism in Chiang Rai Province. *Silpakorn University Journal*, 42(5), 71–83.
- Konu, H. (2010). Identifying potential wellbeing tourism segments in Finland. *Tourism Review*, 65(2), 41–51.
- Lee, T. H., Jan, F.H., & Yang, C.C. (2013). Conceptualizing and measuring environmentally responsible behaviors from the perspective of community-based tourism. *Tourism Management*, 36, 454–468.
- Mueller, H., & Kaufmann, E. L. (2001). Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment. *Journal of Vacation Marketing*, 7(1), 5–17.
- Pholtanee, I., & Boonphetkaew, U. (2022). The Motivation of Thai Tourists for Health Tourism in Khao Chai Son Hot Spring, Phatthalung Province. *Suratthani Rajabhat Journal*, 10(2), 97–120. [in Thai]
- Pimolsompong, C. (2018). Guidelines for sustainable health tourism development in Thailand. *International Thai Tourism Journal*, 14(1), 1–18. [in Thai]
- Porter, M. E. (1998). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. Free Press.
- Rattanadilok Na Phuket, K., & Weerakit, N. (2019). Assessment of the readiness of hot spring tourism resources in Khlong Thom District, Krabi Province for development as a prototype wellness hot spring tourism destination. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 12(3), 1031–1051. [in Thai]
- Setthayukanont, R., & Jarutach, T. (2024). Behavior, Decision Factor and Satisfaction of Natural Hot Spring Tourists: Case Studies of Porn Rang Hot Spring, Taryn Hot Spring in Ranong, and Wareerak Hot Spring and Wellness in Krabi. *Sarasatr: Journal of Architecture and Design*, 7(1), 200–216. [in Thai]
- Smith, M., & Puczkó, L. (2014). *Health, tourism and hospitality: Spas, wellness and medical travel*. Routledge.
- Srichantha, T., & Manirochana, N. (2021). Competitiveness of natural hot spring wellness tourism destinations in lower central Thailand. *Srinakharinwirot Business Journal*, 12(1), 115–137. [in Thai]
- Suban, S. A. (2024). Spa tourism: Understanding the relationship of tourists' emotional experience, destination image, satisfaction, and intention to recommend using an integrated model. *International Journal of Spa and Wellness*, 7(1), 1–22.